

CvTE
T.a.v. vaststellingcommissie Nederlands
Postbus 315
3500 AH Utrecht

Utrecht, 8 juni 2015

Betreft: reactie SBN/Levende Talen CSE havo en vwo 2015-I

Geachte leden van de vaststellingscommissie Nederlands,

Wetende dat de CvTE-vaststellingscommissie gebaat is bij zoveel mogelijk informatie zodat beoordeeld kan worden of de examens Nederlands havo en vwo van dit jaar de toets der kritiek kunnen doorstaan en om te bereiken dat er bij het vaststellen van de norm bevindingen uit het veld worden betrokken, richten wij ons tot u. Wij willen u als vaststellingscommissie op de hoogte brengen van de opmerkingen over deze examens zoals die naar voren zijn gekomen tijdens de voorbespreking, de plenaire besprekingen, de discussies op de eindexamenfora en op de Facebookgroep Leraar Nederlands.

Voordat hieronder ingegaan wordt op de inhoudelijke punten van de respectieve examens, zullen enkele praktische punten worden genoemd die voor beide examens gelden:

Praktische punten havo en vwo

1. In de vragen wordt verwezen naar 'hoofdttekst', maar dat is niet steeds dezelfde tekst. In het volgende examen zou de term 'hoofdttekst' vervangen moeten worden door 'tekst 1', 'tekst 2' etc.
2. Wolf-scores zouden verplicht digitaal moeten worden ingevoerd. Op sommige scholen wordt de puntentelling met de hand gedaan en dat werkt telfouten in de hand.
3. Bij vragen met een maximum aantal woorden zou degene die de eerste correctieronde doet, verplicht het aantal woorden moeten vermelden. Ook moeten er heldere instructies zijn hoe de woorden geteld moeten worden. Telt 'Hoge Raad' bijvoorbeeld als één woord (naam) of als twee?
4. Voor leerlingen moet duidelijker zijn welke vragen samenvattingsvragen zijn - waarbij het maximumaantal woorden niet mag worden overschreden - en welke vragen reguliere open vragen zijn - waarbij de vraag herhaald mag worden zonder dat dat invloed heeft op het aantal maximumaantal woorden.
5. Het is prettig dat er bij sommige vragen geen bonuspunt meer was, maar juist aftrek bij te veel woorden.
6. Er is behoefte bij docenten aan meer voorbeeldexamens.
7. Bij vragen waarbij in eigen woorden moet worden geformuleerd, is onduidelijk hoe 'eigen' die woorden moeten zijn.
8. In de officiële mededelingen en het CV dient vermeld te worden dat open vragen niet in telegramstijl mogen worden beantwoord. Een nauwkeurige definitie van wat er onder telegramstijl wordt verstaan en enkele voorbeelden ervan mogen niet ontbreken. Ook de op bladzijde 4 van het CV vermelde "'idiomatische en grammaticale oneffenheden'" zouden toegelicht moeten worden met voorbeelden ervan.

Tot slot:

9. Ook dit jaar zijn er verschillen in correctie opgetreden doordat sommige collega's zich te strikt aan het antwoordmodel houden, terwijl de meerderheid van de docenten ook gebruikmaakt van

het verslag van Levende Talen. Het zou een goed idee zijn om het bestaan van de Levende Talen-verslagen voor havo en vwo te vermelden in de respectieve correctievoorschriften.

HAVO - inhoudelijke punten

ALGEMEEN

- Het examen was goed van lengte. De meeste leerlingen hadden het examen binnen de gestelde tijd af, al bleven veel leerlingen tot aan het eind van de zitting in de zaal. Zij vonden het examen gemakkelijk te doen, wat overigens niet inhoudt dat iedereen het examen goed heeft gemaakt.
- De teksten leken bij eerste lezing wat eenvoudig, maar uiteindelijk bleek het examen door de combinaties van teksten en vraagstellingen toch wel van een havo-waardig niveau.
- Er werden twee kanttekeningen geplaatst bij de keuze van de bronnen. Ten eerste kwamen drie van de vier teksten uit *NRC Handelsblad*. Ten tweede wordt opgemerkt dat drie teksten over economische principes handelen. Daarom zou dit examen lastiger zijn voor met name natuurprofielleerlingen. Over het algemeen vonden de leerlingen de teksten interessant om te lezen.
- Docenten vinden het jammer dat het examen niet overeenstemde met het verstrekte voorbeeldexamen. Daardoor is er bij voorbereiding veel tijd gestoken in het aanleren van onderdelen die – in dit examen – niet getoetst zijn. Er mogen vanaf volgend jaar best wat meer samenvattingsvragen terugkomen.
- Het aantal vragen (elf in totaal) waarbij leerlingen een punt konden verdienen wanneer het antwoord volledig juist is, vond men te hoog. Die punten gaan niet over tekstbegrip of inhoud, alleen over bondig formuleren. Reactie hierop was dat leerlingen voor dat extra punt wel degelijk wat hebben moeten doen: goed formuleren.

Vraag 1

De formulering van antwoord D is onduidelijk en daarom misleidend. Reacties kunnen namelijk afkomstig zijn van de schrijver, maar ook van anderen.

Vraag 2

In de alinea's 1 t/m 3 tekst staat nergens expliciet een visie op het huidige onderwijs gegeven terwijl daar volgens het antwoordmodel wel naar wordt gevraagd. Leerlingen zijn daarom verderop in de tekst gaan zoeken naar die huidige visie, bijvoorbeeld "zelfontplooiing".

Vraag 3

Deze manier van vragen naar kopjes wordt als lastiger ervaren dan de traditionele kopjesvraag uit oude examens. Veel leerlingen kiezen voor alinea 8 of 10.

Vraag 6

Door in de vraag te stellen "geef in eigen woorden weer" worden leerlingen op het verkeerde been gezet. Ze bedenken zelf woorden, terwijl het antwoordmodel letterlijke woorden uit de tekst opneemt. Anderzijds vormt dit een aanwijzing vormde dat leerlingen niet met een enkelvoudig citaat uit de tekst konden volstaan, maar elementen uit de tekst tot een passend argument moesten ombouwen.

Vraag 8

Waarom moeten leerlingen nadrukkelijk een zinsgedeelte citeren terwijl diezelfde zin in zijn totaliteit nauwelijks een andere strekking heeft dan het gewenste zinsgedeelte in het correctievoorschrift?

Vraag 10

Er was tijdens de bespreking veel discussie over deze vraag. Veel leerlingen weten niet goed hoe ze precies vragen moeten beantwoorden waarin vergelijkingen worden uitgelegd. Leerlingen dienden een afstand aan te geven ten opzichte van deze gedachte. Een antwoord dat louter constaterend is, moest fout worden gerekend, maar het is begrijpelijk dat leerlingen dit toch doen omdat in de vergelijking staat: "Welvaart *is* een altijd stromende limonadebeek in Luilekkerland."

Vraag 14

Leerlingen lijken weinig problemen te hebben met de vraag, docenten vonden deze vraag lastig geformuleerd. Het gaat namelijk niet om de visie die de overheid en de beleidsmakers hebben op onderwijs maar om de weergaven van hun visie door de auteurs van de teksten. Of de visie uit de hoofdtekst of uit tekstfragment 1 komt, hoeft niet expliciet te worden vermeld. Er wordt namelijk alleen gevraagd wat de visies zijn.

Vraag 16

Is het tweede gedeelte bij het eerste bolletje noodzakelijk ("(...) en dat maakt het leren van andere vreemde talen niet zo belangrijk")? Vraag 16 is immers geen 'leg uit'-vraag. Er wordt alleen gevraagd twee redenen te geven.

Vraag 18

Dit is waarschijnlijk de pittigste vraag uit het examen; leerlingen hebben deze vraag slecht gemaakt. Leerlingen weten niet goed waar ze het antwoord in de hoofdtekst precies moeten zoeken en hebben waarschijnlijk veel moeite met de vraagstelling. Is 'weerbaar' bij bolletje twee niet nagenoeg hetzelfde als '(economisch) voor zichzelf opkomen'?

Vraag 23

Er is veel discussie over het beoordelen van de leerlingantwoorden. Als beide elementen uit het antwoordmodel worden genoemd, maar er geen duidelijk verband is aangegeven dan is het antwoord toch geheel goed. Dat verband is ook in de tekst immers impliciet.

Vraag 29

Er is veel discussie over het antwoord 'onjuist beroep op autoriteit'. Het blijkt dat methodes Nederlands verschillende uitleg geven aan deze drogredenen. Leerlingen leren in veel methodes dat deze drogredenen van toepassing is op situaties waarin iemand die niet deskundig is een uitspraak over een bepaald onderwerp doet: "Dat restaurant heeft deze lekkerste broodjes, want Mark Rutte zegt dat." Er is echter ook sprake van 'onjuist beroep op autoriteit' als de autoriteit onduidelijk is. Dat is hier het geval, omdat de deskundigen niet nader gespecificeerd worden. Deze uitleg van het CvTE is volstrekt en onverwacht anders dan die in de onderwijspraktijk.

Van ontduiken van bewijslast, zoals gesuggereerd door collega's, is geen sprake. Na de eerste zin van het citaat zou je want of een dubbele punt kunnen toevoegen. De tweede zin van het citaat kan dan gezien worden als een argument bij de eerste. Er wordt dus wel degelijk een argument gegeven (ook al is het geen al te sterk argument).

Naar aanleiding van deze discussie wordt duidelijk dat er bij aanwezigen behoefte bestaat aan een document waaruit de gebruikte termen eenduidig worden uitgelegd. [Die lijst is er gelukkig inmiddels. Met ingang van het examenjaar 2017 zal het centraal examen gaan gebruikmaken van een lijst met termen en definities aangaande het domein argumentatie, zoals dit jaar aangeleverd door een commissie van het CvTE. Uitgeverijen zouden daarom snel kritisch moeten kijken naar de theorie in hun lesmethodes.]

Vraag 32

Leerlingen hadden zowel uit alinea 4, als uit alinea 5 een punt van kritiek moeten halen. De eerste zin van alinea 5 met het signaalwoord ook biedt daartoe het aanknopingspunt. Veel leerlingen hebben

dit niet gezien. Zij kiezen vaak bij bolletje 1 dat het slecht voor het milieu is (r. 68) en bij bolletje 2 dat het slecht voor de klanten is omdat ze meer moeten betalen. Omdat er gevraagd wordt naar twee punten van kritiek, vragen sommigen zich af waarom dit antwoord niet geheel goed gerekend kan worden.

Er is een sterke overlap tussen het niet samengaan van economische groei en nationaal geluk (eerste bolletje) en de ongelukkige klant (tweede bolletje). We leren leerlingen bondig te formuleren en dus niet tweemaal nagenoeg hetzelfde antwoord te geven.

Vraag 34

Het derde bolletje is vaak gemist, omdat leerlingen zijn gaan zoeken in alinea 10 waar gesproken wordt over "de derde ontwikkeling". Het is logisch dat leerlingen niet in alinea 11 gaan kijken. Daarom is er tijdens de collectieve bespreking ook kritiek op deze vraag.

WVO - inhoudelijke punten

ALGEMEEN

- Het examen was te lang: veel meer leerlingen dan anders bleven tot het eind bezig. Ze hadden te weinig tijd of gunden zichzelf te weinig tijd om de teksten grondig te analyseren en zich een goed beeld van de inhoud te vormen. De lengte van het examen maakte dat leerlingen gehaast gingen werken.
- De kwaliteit van de teksten en tekstfragmenten was goed. De juridische tekst werd als lastig ervaren, maar wel als passend bij het niveau dat van een vwo-leerling verwacht mag worden.
- Te vaak moest de leerling bij meerkeuzevragen 'het minst slechte antwoord' kiezen. Dit is niet bevredigend.
- Matige spreiding van de scores: uit de scores die collega's met ons gedeeld hebben, blijkt dat ook dit jaar een negen of een tien nauwelijks mogelijk is. De meeste scores zitten tussen de 25 en de 48 punten. De boodschap dat een tien weer mogelijk wordt bij het examen Nederlands is dus geen bewaarheid geworden...
- Er is waardering voor het feit dat er snel aanvullingen kwamen op het antwoordmodel bij vraag 10 en 22.
- Het algemene oordeel luidt dat het een lastig en pittig examen was. Het was wel op het niveau dat bij het vwo past, maar door de lengte bood het leerlingen geen reële mogelijkheid te laten zien hoe leesvaardig ze zijn.

Vraag 3

Het goede antwoord A wordt op zijn best ervaren als het minst slechte antwoord. Dit komt met name door het vage begrip 'gedeelde vrijheid'.

Vraag 7

in de vraagstelling wordt niet expliciet gesteld dat een functiewoord vaker gebruikt mag worden. Dit heeft bij verschillende leerlingen voor verwarring gezorgd.

Vraag 10

De aanvulling zorgde hier voor meer helderheid. Het is echter jammer dat het aanvullende correctievoorschrift stelt dat alleen aan combinaties van antwoorden het volledige aantal punten kan worden toegekend. Maar weinig leerlingen hadden 'gingen aan hun eigen hoge verwachtingen ten onder' genoteerd als gevolg van 'stress en faalangst'. Veel leerlingen haalden daardoor bij 'de schaduwzijde van vrijheid' slechts 1 punt. Dat de leerlingen door de vraag in combinatie met r.130-133 op het verkeerde been werden gezet, is een slordigheid in het examen waar bij de bepaling van de N-term zeker rekening dient te worden gehouden.

Vraag 13

Het woord 'juk' blijkt niet meer tot de moderne woordenschat te behoren en is door veel leerlingen opgezocht. Deze vraag ging vaak fout omdat leerlingen niet begrepen dat ze de paradox moesten uitleggen. Iets meer sturing in de vraagstelling had leerlingen hier wel kunnen helpen.

Vraag 19

Deze vraag ging vaak fout. Veel leerlingen begrepen niet hoe het gelijkheidsbegrip in de hoofdtekst werd gehanteerd en liepen daardoor 2 van de 3 punten mis.

Vraag 22

Het was prettig dat de slordigheid in de vraagstelling door de aanvulling op het correctievoorschrift werd gerepareerd. Het was voor veel leerlingen lastig om de wel erg impliciet in de tekst aanwezige houding van het bedrijfsleven goed te verwoorden. Veel leerlingen misten hier punten doordat ze het handelen in plaats van de houding van het bedrijfsleven benoemden.

Vraag 25

'expressief': staat niet in de syllabus. Voor leerlingen is dit verwarrend. Daarnaast komt de puntentelling wat willekeurig over. Alleen wanneer de leerling de verschillen goed had, werd een punt toegekend. Twee goede antwoorden bij slechts één van de twee teksten, leverde de leerling dus geen punt op. De opmerking in het correctievoorschrift heeft hier meer verwarring gesticht dan helderheid gebracht. Aantoonbaar vakinhoudelijk onjuiste antwoorden, zoals internetgebruikers, werden soms als juist antwoord beschouwd op grond van deze opmerking. Het was beter geweest wanneer dit soort antwoorden – die toch ook in de pre-test gevonden zullen zijn – ook expliciet als onjuist in het correctievoorschrift waren opgenomen.

Vraag 28

Over deze vraag is al genoeg gezegd in diverse media. We vragen ons af in hoeverre deze vraag echt toetst wat we willen toetsen: leesvaardigheid. Deze vraag zou discriminerend zijn. Naar onze inschatting is er nauwelijks correlatie tussen een goed antwoord bij vraag 28 en de leesvaardigheid van leerlingen. We zijn daarom benieuwd naar de gegevens over deze vraag vanuit de Wolf-scores.

Vraag 31

Deze vraag ging zelden goed. Veel leerlingen misten hier het punt voor 'vroeger en nu' en daardoor ook het bonuspunt, doordat ze slechts één element goed hadden. De vraagstelling was onduidelijk

Vraag 33

Veel leerlingen hadden als vierde element 'toelichting'.

Vanuit de docentenvergadering kwam de opmerking dat het typisch is dat deze vraag maar 2 punten krijgt, terwijl samenvatvraag 36 er 4 krijgt.